

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20.06.2012, sp. zn. 31 Cdo 619/2011, ECLI:CZ:NS:2012:31.CDO.619.2011.1

Číslo: 115/2012

Právní věta: Poučení o důkazní povinnosti podle ustanovení § 118a odst. 3 o. s. ř. soud poskytne nejen účastníku, který dosud o sporném tvrzení neoznačil žádný důkaz nebo který sice o svém sporném tvrzení důkaz označil, avšak jde o důkaz zjevně nezpůsobilý prokázat sporné tvrzení, ale i tehdy, provedl-li ohledně sporného tvrzení účastníkem navržené důkazy, jestliže jimi nedošlo k jeho prokázání a jestliže proto (z důvodu neunesení důkazního břemene) by účastník nemohl být ve věci úspěšný. Újma nemajetkové povahy vzniká již v souvislosti s omezením osobní svobody zakládajícím nárok na její náhradu přede dnem účinnosti zákona č. 160/2006 Sb. (26. 4. 2006), a případné promlčení nároku na její náhradu uplatněného na základě přímé aplikace čl. 5 odst. 5 Úmluvy o ochraně základních lidských práv a svobod je třeba posuzovat dle § 101 obč. zák.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 20.06.2012

Spisová značka: 31 Cdo 619/2011

Číslo rozhodnutí: 115

Číslo sešitu: 9

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Dokazování, Lidská práva, Odpovědnost státu za škodu, Poučovací povinnost soudu, Promlčení, Řízení před soudem

Předpisy: čl. 5 odst. 5 úmluvy 209/1992 Sb.m.s.

§ 101 obč. zák.

§ 101 odst. 1 písm. a) o. s. ř.

§ 118a odst. 1 o. s. ř.

§ 118a odst. 3 o. s. ř.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Žalobou podanou 3. 3. 2008 se žalobce S. Š. domáhal vůči žalované České republice - Ministerstvu spravedlnosti zaplacení částky 166 980 Kč.

Žalobu odůvodnil tím, že uplatňuje nárok na náhradu škody, způsobené rozhodnutím o vazbě vykonané na něm neoprávněně. Přitom dále poukázal na to, že pravomocným rozsudkem ze dne 17. 5. 2006 jej Okresní soud Plzeň - město zprostil obžaloby Okresního státního zastupitelství Plzeň - město ze dne 9. 10. 2002, a to dle ustanovení § 226 písm. a), b) a c) zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). V rámci označené trestní věci byl žalobce vzat do vazby, v níž byl od 30. 5. 2000 do 28. 6. 2001, tedy po dobu celkem 394 dnů.

Z celkem požadovaných 166 980 Kč uplatnil žalobce částku 66 980 Kč jako ušlý zisk tvořený dle § 30 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), vyčíslený částkou 170 Kč za každý den vazby. Žádná jiná tvrzení ohledně způsobu vzniku této pohledávky v žalobě neuplatnil.

Zbývající částku 100 000 Kč požadoval žalobce jako nárok na přiměřené zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu dle ustanovení § 31a zákona č. 82/1998 Sb., k čemuž pod bodem II. žaloby popsal útrapy, jež mu vazba způsobila.

Žalobce rovněž poukázal na to, že nároky uplatnil u žalované podáním z 11. 5. 2007 a ta je odmítla vyjádřením z 11. 1. 2008.

Rozsudkem ze dne 22. 10. 2008 O k r e s n í s o u d Plzeň - město žalobu zamítl (bod I. výroku) a rozhodl o nákladech řízení (bod II. výroku).

Soud vyšel z ustanovení § 9 odst. 1, § 30 a 31a odst. 1 a 2 zákona č. 82/1998 Sb. a po provedeném dokazování dospěl ohledně uplatněných nároků k následujícím závěrům:

1) K ušlému zisku.

Žalobce byl bez zaměstnání v době od posledního podmíněčného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody (od 8. 9. 1999) až do svého zadržení (29. 5. 2000). Doložil sice prohlášení M. B., že na základě domluvy z počátku roku 2000 měl žalobce pracovat v jeho provozovně, restauraci „U kardinála“, k čemuž nedošlo v důsledku žalobcova zadržení a vzetí do vazby, v prohlášení se však „jasně mluví v souvislosti s pracovním místem o začátku roku 2000“. Žalobce byl vzat do vazby až 30. 5. 2000, takže měl dostatek času do zaměstnání nastoupit, což neučinil a ještě v den zadržení tam nepracoval.

Nárok na náhradu ušlého zisku za vykonanou vazbu je tak neodůvodněný, když žalobce v době nástupu do vazby nebyl nikde zaměstnán a o zaměstnání se ani nesnažil, takže mu neplynul zisk z vykonané práce.

2) K náhradě nemajetkové újmy.

Podle současné právní úpravy by žalobci toto zadostiučinění náleželo. Novela zákona č. 82/1998 Sb. provedená zákonem č. 160/2006 Sb. však nabyla účinnosti až 27. 4. 2006, tedy po vydání rozhodnutí o vzetí žalobce do vazby. Zpětnou účinnost připouští zákon č. 160/2006 Sb. pouze pro nesprávný úřední postup spočívající v průtazích v řízení, což není tento případ. Proto soud nepřiznal žalobci ani tento nárok.

K odvolání žalobce K r a j s k ý s o u d v Plzni rozsudkem ze dne 6. 5. 2009 potvrdil rozsudek soudu prvního stupně (první výrok) a rozhodl o nákladech odvolacího řízení (druhý výrok). K uplatněným nárokům odvolací soud uvedl následující:

1) K ušlému zisku.

Soud prvního stupně v dané věci „provedl všechny důkazy, které účastníci navrhli“. Žalobce předložil prohlášení M. B., podle kterého na základě předchozí domluvy se žalobcem z počátku roku 2000 měl tento pracovat jako číšník na provozovně v restauraci „U kardinála“. Tím, že byl následně zadržen Policií ČR a vzat do vazby, jej již nezaměstnal.

Žalobce v řízení nenavrhoval výslech M. B., který již v důsledku koncentrace řízení nepřicházel v úvahu

před odvolacím soudem.

Soud prvního stupně vyhodnotil prohlášení M. B. správně tak, že kdyby chtěl žalobce skutečně zaměstnat, měl žalobce před uvalením vazby dostatek času do zaměstnání nastoupit. Od posledního propuštění z výkonu trestu odnětí svobody (8. 9. 1999) až do svého zadržení (29. 5. 2000) však byl žalobce bez zaměstnání.

Ustanovení § 30 zákona č. 82/1998 Sb. nelze chápat tak, že ušlý zisk náleží i tomu, komu nic neuchází. Smysl tohoto ustanovení tkví v tom, že kdyby žalobce byl zaměstnán nebo by podnikal a vzetím do vazby by mu ucházel zisk, který by nebylo možno z nějakých důvodů vyčíslit matematickým propočtem, pak by mu náležela denní paušální částka. Jestliže však žalobce nepodnikal ani nebyl zaměstnán, pak nepřichází v úvahu, že by mu v důsledku jeho nečinnosti mohl ucházet zisk.

2) K náhradě nemajetkové újmy.

Účinnost zákona č. 160/2006 Sb. vskutku nastala až po vydání rozhodnutí o vzetí do vazby. Proto ani tento nárok nebylo možné žalobci přiznat. Jiné důvody, u nichž je připuštěna zpětná účinnost tohoto zákona, nebyly v daném případě prokázány.

Zadostiučinění by přicházelo v úvahu, jen kdyby soud vydal nezákonné rozhodnutí nebo by ve věci postupoval nesprávně. Žalobce potud nenavrhl žádné důkazy a žalovaná namítla promlčení pohledávky již před soudem prvního stupně, k čemuž soud musel přihlédnout.

Ve smyslu ustanovení § 32 odst. 3 zákona č. 82/1998 Sb. se takový nárok promlčí za 6 měsíců ode dne, kdy se poškozený dozvěděl o vzniklé nemajetkové újmě (subjektivní lhůta). O této újmě se žalobce mohl dozvědět dne 17. 5. 2006, tedy v den vynesení zprošťujícího rozsudku Okresním soudem Plzeň - město. Žalobu v této věci však žalobce podal 3. 3. 2007 (správně 2008), tedy opožděně.

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, jehož přípustnost opírá o ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, namítaje, že jsou dány dovolací důvody uvedené v ustanovení § 241a odst. 2 o. s. ř., tedy že řízení je postiženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (odstavec 2 písm. a/) a že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (odstavec 2 písm. b/) a požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

K jednotlivým nárokům uplatnil dovolatel následující argumentaci:

1) K ušlému zisku.

Dovolatel nesouhlasí se závěry soudů nižších stupňů, že neměl v úmyslu pracovat a že by nepracoval, i kdyby nebyl vzat do vazby. Vytýká jim, že obsah prohlášení M. B. nečekaně „překroutily“ v jeho neprospěch a nezabývaly se tou částí prohlášení, v níž je výslovně uvedeno: „Tím, že byl následně zadržen Policií ČR a vzat do vazby, jsem jej již nezaměstnal.“

Podle dovolatele je proto dána zřejmá příčinná souvislost mezi jeho vzetím do vazby a tím, že jako zaměstnanec nenastoupil do restaurace M. B. Dovolatel poukazuje na časový odstup, s nímž M. B. prohlášení vyhotovil, maje za podstatné, že si M. B. pamatoval, že jej nezaměstnal, jelikož byl vzat do vazby.

Dovolatel byl přesvědčen, že minimálně tímto prohlášením osvědčil nárok na náhradu ušlého zisku, zvláště když žalovaná prohlášení nezpochybnila ani nenabídla důkazy, jež by vedly k závěrům

opačným. Soudu prvního stupně v této souvislosti vytýká, že postupoval v rozporu s ustanovením § 118a odst. 1 až 3 o. s. ř., jestliže (ač si byl vědom toho, že věc posoudí odlišně od žalobcova právního názoru) jej nevyzval, aby svá tvrzení doplnil či vylíčil rozhodné skutečnosti. Domníval-li se soud, že z prohlášení M. B. nevyplývá nárok na náhradu ušlého zisku, měl na to žalobce upozornit, vyzvat jej, aby navrhl důkazy potřebné k prokázání všech svých sporných tvrzení, a poučit jej o následcích nesplnění výzvy.

Rozhodnutí soudu prvního stupně bylo pro žalobce zcela nepředvídatelné a nečekané; proto také navrhl výslech M. B. v odvolacím řízení, který však odvolací soud nesprávně neprovedl.

Bez zřetele k výše uvedenému pak dovolatel uvádí, že podle jeho názoru z ustanovení § 30 zákona č. 82/1998 Sb. neplyne potřeba zkoumat, zda ke dni vzetí do vazby měl obstaráno zaměstnání. Zákon naopak hovoří o tom, že není-li prokázána výše ušlého zisku, poskytuje se bez dalšího náhrada ve výši 170 Kč za každý den odnětí svobody. Uvedenému ustanovení lze tedy rozumět tak, že byl-li dovolatel omezen na osobní svobodě, má na tuto náhradu automaticky nárok. Je zde zřejmá zákonodárcova úvaha, že je-li člověk omezen na osobní svobodě, uchází mu zisk za práci, kterou by jinak vykonal mimo věznic. Je-li člověk omezen na osobní svobodě, nemá fakticky ani možnost si práci najít. I kdyby tedy nebylo prohlášení M. B., i tak by dovolateli náležela náhrada za ušlý zisk, jelikož za dobu, po kterou byl ve vazbě, by si práci dozajista našel.

2) K náhradě nemajetkové újmy.

Závěry soudů obou stupňů co do tohoto nároku odporují judikatuře Ústavního soudu, konkrétně nálezu Ústavního soudu ze dne 17. 6. 2008, sp. zn. [II. ÚS 590/08](#) (jde o nález uveřejněný pod číslem 108/2008 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu, který je - stejně jako další rozhodnutí Ústavního soudu zmíněná níže - veřejnosti dostupný i na webových stránkách Ústavního soudu), když na daný případ je přímo aplikovatelné ustanovení článku 5 odst. 5 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“). Odvolacímu soudu dovolatel v této souvislosti vytýká, že nerespektoval zprošťující rozsudek soudu v jeho trestní věci.

Odvolací soud též na jedné straně uvedl, že zákon č. 160/2006 Sb. nabyl účinnosti až po vydání rozhodnutí o vzetí žalobce do vazby, takže mu tento nárok (údajně) nelze přiznat, na druhé straně však co do promlčení nároku odkazuje na ustanovení § 32 odst. 3 zákona č. 82/1998 Sb., čímž si protiřečí, jelikož označené ustanovení bylo vtěleno do zákona č. 82/1998 Sb. právě (až) novelou provedenou zákonem č. 160/2006 Sb.

Dovolatel míní, že úvahy o promlčení nároku na náhradu nemajetkové újmy by se neměly řídit ustanovením § 32 odst. 3 zákona č. 82/1998, nýbrž ustanovením § 33 zákona č. 82/1998, neboť ve věci je rozhodujícím faktorem, že škoda byla způsobena rozhodnutím o vazbě, nikoliv povaha utrpěné újmy.

Dovolatel klade otázku, zda v případě nemajetkové újmy utrpěné v důsledku nezákonné vazby před účinností zákona č. 160/2006 Sb. by nemělo být postupováno podle obecných zásad práva a spravedlnosti, podle ústavních principů a dále podle zásad mezinárodního práva. Pro počátek běhu subjektivní promlčecí doby není podle dovolatele určující den vyhlášení zprošťujícího rozsudku, nýbrž již den jeho propuštění z vazby, kdy neexistoval zákon, jenž by upravoval nárok na náhradu nemajetkové újmy. Z řečeného dovozuje, že by na daný případ měla být užita obecná tříletá promlčecí doba.

Žalovaná ve vyjádření navrhuje dovolání zamítnout, s tím, že dovolací námitky nepovažuje za důvodné a s odůvodněním rozsudků obou stupňů se ztotožňuje.

Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (do 30. 6. 2009) se podává z bodu 12., části první, článku II. zákona č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

Tříčlenný senát č. 30, který měl podle rozvrhu práce Nejvyššího soudu dovolání projednat a rozhodnout o něm, dospěl při posouzení otázky promlčení nároku na náhradu nemajetkové újmy k právnímu názoru odlišnému od toho, jenž byl vyjádřen v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 21. 4. 2011, sp. zn. [30 Cdo 2371/2009](#) (tento rozsudek je – stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže – veřejnosti dostupný na webových stránkách Nejvyššího soudu). Proto tříčlenný senát č. 30 rozhodl o postoupení věci (dle § 20 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů) k rozhodnutí velkému senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu (dále jen „velký senát“). Velký senát pak věc projednal a rozhodl o ní v souladu s ustanoveními § 19 a § 20 odst. 1 uvedeného zákona.

Nejvyšší soud se věcí zabýval nejprve v rovině přípustnosti dovolání.

Dovolání proti potvrzujícímu výroku rozsudku odvolacího soudu ve věci samé v této věci může být přípustné jen podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., když o případ podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř. nejde. K posouzení přípustnosti dovolání dle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. Nejvyšší soud přistoupil s vědomím faktu, že Ústavní soud nálezem pléna ze dne 21. 2. 2012, sp. zn. [Pl. ÚS 29/11](#), zrušil ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. až uplynutím 31. 12. 2012 a s přihlédnutím k tomu, že v době podání dovolání měl dovolatel právo legitimně očekávat, že splnění podmínek formulovaných ustanovením § 237 odst. 1 písm. c), odst. 3 o. s. ř. povede k věcnému přezkumu jím podaného dovolání (srov. též nález Ústavního soudu ze dne 6. 3. 2012, sp. zn. [IV. ÚS 1572/11](#)).

Jak se podává i ze žaloby, předmětem řízení jsou dva samostatné nároky. Co do částky 66 980 Kč jde o ušlý zisk tvořený dle § 30 zákona č. 82/1998 Sb. částkou 170 Kč za každý den vazby a co do částky 100 000 Kč o přiměřené zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu dle ustanovení § 31a zákona č. 82/1998 Sb.

Obecně přitom platí, že uplatnil-li účastník v jednom řízení více samostatných nároků, je třeba posuzovat přípustnost dovolání podle § 237 odst. 1 o. s. ř. u každé jednotlivé věci (u každého jednotlivého nároku) samostatně.

Podle § 237 odst. 3 o. s. ř., rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam (odstavec 1 písm. c/) zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo která je odvolacími soudy nebo dovolacím soudem rozhodována rozdílně, nebo řeší-li právní otázku v rozporu s hmotným právem.

Nejvyšší soud shledává dovolání přípustným dle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., jak ohledně nároku na ušlý zisk, tak ohledně nároku na náhradu nemajetkové újmy. V obou případech je totiž napadené rozhodnutí v rozporu s dále označenou judikaturou Nejvyššího soudu.

Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, nemohl být (se zřetelem ke způsobu, jímž byla založena přípustnost dovolání) dovoláním zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

V rovině připuštěného dovolání pak Nejvyšší soud zformuloval k jednotlivým nárokům následující závěry.

1) K ušlému zisku.

Dovolatel formálně ohlašuje uplatnění dovolacích důvodů dle § 241a odst. 2 o. s. ř.; námitkou, kterou brojí proti skutkovému závěru soudů nižších stupňů o tom, že z prohlášení M. B. neplyne existence škody ve formě ušlého zisku, však z obsahového hlediska vystihuje dovolací důvod dle § 241a odst. 3 o. s. ř., jenž ovšem (dle výslovné dikce tohoto ustanovení) nemá u dovolání, jehož přípustnost může být založena jen prostřednictvím ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., k dispozici.

Nejvyšší soud se u tohoto nároku dále zabýval – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

V závěru, podle něhož je u nároku opírajícího se o ustanovení § 30 zákona č. 82/1998 nezbytné zkoumat, zda poškozenému požadovaný zisk skutečně ušel, je napadené rozhodnutí v souladu s ustálenou judikaturou Nejvyššího soudu. Srov. v tomto ohledu např. rozsudek ze dne 19. 2. 2008, sp. zn. [25 Cdo 1965/2006](#), ve kterém Nejvyšší soud uzavřel, že nárok na náhradu ušlého zisku v paušalizované podobě (dle § 30 zákona č. 82/1998 Sb.) vzniká pouze tehdy, jsou-li splněny všechny předpoklady odpovědnosti státu za škodu způsobenou nezákonným rozhodnutím, včetně toho, že u poškozeného nedošlo k rozmnožení majetkových hodnot, ač se to dalo s ohledem na pravidelný běh událostí očekávat, a že se tak stalo v příčinné souvislosti s nezákonným rozhodnutím. Žádnou fikci ani domněnku existence ušlého zisku zákon nestanoví. Ke stejným závěrům se Nejvyšší soud přihlásil např. též v usnesení ze dne 27. 3. 2008, sp. zn. [25 Cdo 772/2006](#) nebo v rozsudku ze dne 8. 7. 2011, sp. zn. [28 Cdo 475/2010](#).

Výtka, podle níž soudy postupovaly v rozporu s ustanovením § 118a odst. 1 až 3 o. s. ř., se zjevně pojí s (dovoláním ohlášeným) dovolacím důvodem dle § 241a odst. 2 písm. a) o. s. ř., přičemž tvrzená vada podle přesvědčení Nejvyššího soudu zahrnuje podmínku existence právní otázky zásadního významu, pro kterou bylo dovolání ohledně tohoto nároku připuštěno (srov. např. usnesení Ústavního soudu ze dne 7. 3. 2006, sp. zn. [III. ÚS 10/06](#), uveřejněné v časopise Soudní judikatura číslo 9, ročník 2006, pod číslem 130).

Judikatura Nejvyššího soudu je rovněž ustálena v závěru, že náhradu za ztrátu na výdělku je možné poskytnout i ve vztahu k takové výdělečné činnosti, která je v okamžiku vzetí do vazby pouze předpokládána a jejíž výkon by začal později, nebýt uvalení vazby. Poškozený nicméně musí prokázat, že v době vzetí do vazby měl již uzavřenu pracovní smlouvu nebo jinou dohodu, na jejímž základě měl dosáhnout určitého příjmu, a že pouze vzetí do vazby mu zabránilo do práce nastoupit, případně alespoň že měl uzavření nového pracovního nebo obdobného poměru u konkrétního zaměstnavatele sjednáno a vzetí do vazby mu znemožnilo pracovní smlouvu uzavřít. Srov. shodně např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2002, sp. zn. [25 Cdo 2035/2000](#) (nálezem ze dne 5. 5. 2004, sp. zn. [II. ÚS 596/02](#), uveřejněným pod číslem 64/2004 Sbírkou nálezů a usnesení Ústavního soudu, zamítl Ústavní soud ústavní stížnost proti tomuto rozsudku podanou) a mutatis mutandis např. též rozsudek bývalého Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31. 8. 1988, sp. zn. [1 Cz 47/88](#), uveřejněný pod číslem 10/1991 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek.

V rozsudku ze dne 19. 6. 2003, sp. zn. [25 Cdo 745/2002](#), uveřejněném pod číslem 4/2005 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, Nejvyšší soud na dané téma uzavřel, že ke ztrátě na výdělku z

důvodu odpovědnosti za škodu způsobenou rozhodnutím o vazbě nemůže dojít, jestliže ten, na němž byla vykonána vazba a proti němuž bylo trestní stíhání zastaveno nebo byl zproštěn obžaloby, měl sice v době vzetí do vazby sjednan pracovní poměr, avšak bez souvislosti se vzetím do vazby prokazatelně do zaměstnání nenastoupil, žádnou práci pro zaměstnavatele nevykonával a nepobíral ani odměnu za práci.

Podle ustanovení § 118a o. s. ř. (ve znění, jež od rozhodnutí soudu prvního stupně nedoznalo změn), ukáže-li se v průběhu jednání, že účastník nevyličil všechny rozhodné skutečnosti nebo že je uvedl neúplně, předseda senátu jej vyzve, aby svá tvrzení doplnil, a poučí jej, o čem má tvrzení doplnit a jaké by byly následky nesplnění této výzvy (odstavec 1). Má-li předseda senátu za to, že věc je možné po právní stránce posoudit jinak než podle účastníkovy právního názoru, vyzve účastníka, aby v potřebném rozsahu doplnil vyličení rozhodných skutečností; postupuje přitom obdobně podle odstavce 1 (odstavec 2). Zjistí-li předseda senátu v průběhu jednání, že účastník dosud nenavrhl důkazy potřebné k prokázání všech svých sporných tvrzení, vyzve jej, aby tyto důkazy označil bez zbytečného odkladu, a poučí jej o následcích nesplnění této výzvy (odstavec 3).

O situaci předvídanou ustanovením § 118a odst. 2 o. s. ř. v dané věci zjevně nešlo, takže zbývá určit, zda byl namístě postup podle § 118a odst. 1 o. s. ř., respektive podle § 118a odst. 3 o. s. ř.

Již ze skutkových tvrzení vyličených v žalobě je zřejmé, že žalobce učinil předmětem řízení nárok na úhradu ušlého zisku za dobu své vazby, vypočteného dle § 30 zákona č. 82/1998 Sb., byť neuvedl (zčásti zjevně v důsledku výše odmítnutého názoru na povahu označeného ustanovení) žádné konkrétní tvrzení, z něž by se dalo dovozovat (kdyby je soud shledal pravdivým), že u něj nedošlo (v důsledku vykonané vazby) k rozmnožení majetkových hodnot, ač se to dalo s ohledem na pravidelný běh událostí očekávat.

Rozsah důkazní povinnosti je ve sporném řízení zásadně určen rozsahem povinnosti tvrdit skutečnosti, neboť aby mohl účastník nějakou skutečnost prokázat, musí ji nejdříve tvrdit. V tomto smyslu právní teorie hovoří o břemenu tvrzení, jímž rozumí procesní odpovědnost účastníka řízení za to, že za řízení netvrdil všechny rozhodné skutečnosti významné pro rozhodnutí a že z tohoto důvodu muselo být rozhodnuto o věci samé v jeho neprospěch. Smyslem břemene tvrzení je umožnit soudu rozhodnout o věci samé i v takových případech, kdy určitá skutečnost, významná podle hmotného práva pro rozhodnutí věci, pro nečinnost účastníků (v důsledku nesplnění povinnosti uložené účastníkům ustanovením § 101 odst. 1 písm. a/ o. s. ř.) nemohla být prokázána, neboť vůbec nebyla účastníky tvrzena. K tomu, aby účastník v řízení dostal své povinnosti tvrzení, slouží poučení podle ustanovení § 118a odst. 1 o. s. ř. Pouze tehdy, jestliže účastník ani přes řádné poučení podle ustanovení § 118a odst. 1 o. s. ř. neuvede všechny pro rozhodnutí věci významné skutečnosti, lze učinit závěr o tom, že neunesl břemeno tvrzení (srov. shodně např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 5. 2008, sp. zn. [21 Cdo 2725/2007](#)).

Jak je patrné ze spisu, dovolatel se při jednání konaném před okresním soudem dne 22. 10. 2009 přihlásil k obsahu (jím předloženého) písemného prohlášení M. B., čímž soudu zprostředkoval svá tvrzení o mechanismu vzniku škody spočívající v ušlém zisku (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 1. 2003, sp. zn. [29 Cdo 1089/2000](#), uveřejněný v časopise Soudní judikatura číslo 2, ročník 2003, pod číslem 35, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 7. 2008, sp. zn. [29 Odo 742/2006](#), uveřejněný pod číslem 38/2009 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek a opět i rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. [21 Cdo 2725/2007](#)).

Judikatura Nejvyššího soudu je rovněž ustálena v závěru, že poučení o důkazní povinnosti podle ustanovení § 118a odst. 3 o. s. ř. soud poskytne nejen účastníku, který dosud o sporném tvrzení neoznačil žádný důkaz nebo který sice o svém sporném tvrzení důkaz označil, avšak jde o důkaz zjevně nezpůsobilý prokázat sporné tvrzení, ale i tehdy, provedl-li ohledně sporného tvrzení

účastníkem navržené důkazy, jestliže jimi nedošlo k jeho prokázání a jestliže proto (z důvodu neunesení důkazního břemene) by účastník nemohl být ve věci úspěšný (srov. shodně rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 7. 2010, sp. zn. [21 Cdo 2604/2009](#), uveřejněný v časopise Soudní judikatura číslo 3, ročník 2011, pod číslem 34).

K břemenu tvrzení a k důkazní povinnosti, k nimž se váže poučovací povinnost soudu dle § 118a odst. 1 a 3 o. s. ř. velký senát – vycházející z výše citované judikatury Nejvyššího soudu – pro tuto věc uvádí, že mu vzhledem k vyloučení dovolacího důvodu dle § 241a odst. 3 o. s. ř. nepřísluší přehodnocovat skutkové závěry, jež soudy nižších stupňů přijaly (coby výsledek provedení dokazování) při hodnocení prohlášení M. B. Obsah prohlášení M. B. je však současně (jak popsáno výše) jediným zdrojem poznatků o tom, co žalobce tvrdil o mechanismu vzniku škody spočívající v ušlém zisku (kdyby nebylo možné uzavřít, že žalobce jeho prostřednictvím plnil povinnost tvrzení, pak by závěr, že soudy nesplnily řádně poučovací povinnost dle § 118a odst. 1 o. s. ř., byl zjevný) a potud není Nejvyšší soud nikterak omezen v posouzení, zda stav řízení vyžadoval vzhledem k takto uplatněným tvrzením žalobce postup dle § 118a odst. 1 o. s. ř.

Zkoumané prohlášení M. B. obsahuje následující text (z něž oba soudy vyšly):

„Na základě žádosti p. S. Š., bytem (...) prohlašuji, že na základě předchozí domluvy z počátku roku 2000 měl jmenovaný pracovat jako číšník v mé provozovně – restauraci „U kardinála“. Tím, že byl následně zadržen Policií ČR a vzat do vazby, jsem jej již nezaměstnal.“

Interpretace takového tvrzení způsobem, podle kterého se „jasně mluví v souvislosti s pracovním místem o začátku roku 2000“ (rozsudek soudu prvního stupně), vedoucím k závěru, že žalobce byl vzat do vazby až 30. 5. 2000, takže měl dostatek času do zaměstnání nastoupit, což neučinil a ještě v den zadržení tam nepracoval (rozsudek soudu prvního stupně i odvolacího soudu), zjevně není jediná možná.

Bez znalosti obsahu oné „předchozí domluvy“ totiž nelze např. určit, zda podle ní nebyl sjednán den nástupu žalobce do práce (srov. § 29 odst. 1 písm. c/ zákona č. 65/1965 Sb., zákoníku práce, v tehdejší znění) jindy než „na začátku roku 2000“ (a kdy). Z takto pojatých (z prohlášení M. B. převzatých) tvrzení též neplynou žádné skutečnosti o důvodech, pro které (v případě, že by k nástupu do práce mělo podle „předchozí domluvy“ dojít již „na počátku roku 2000“) se tento nástup neuskutečnil před 30. 5. 2000, ačkoliv si lze dobře představit i důvody, které nespočívaly na straně žalobce (jemuž soudy přičetly k tíži právě to, že potud netvrdil nic ve svůj prospěch).

V tomto směru jde typicky o neúplné vylíčení rozhodných skutečností, které zakládá povinnost soudu postupovat způsobem předjímáním ustanovením § 118a odst. 1 o. s. ř., což se v dané věci nestalo.

Dovolací důvod dle ustanovení § 241a odst. 2 písm. a) o. s. ř. byl tedy uplatněn důvodně a dovolání je již proto opodstatněné.

Teprve poté, co soud poskytne žalobci ohledně požadovaného nároku na ušlém zisku řádné poučení ve smyslu § 118a odst. 1 o. s. ř., bude namístě činit (v závislosti na reakci žalobce na poskytnuté poučení) závěr o splnění povinnosti důkazní a s tím související potřebě poučení dle § 118a odst. 3 o. s. ř.

V této souvislosti Nejvyšší soud dále poukazuje na závěry obsažené v jeho rozsudku ze dne 30. 11. 2011, sp. zn. [29 Cdo 1829/2011](#), uveřejněném pod číslem 59/2012 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, z nichž se podává, že absence řádného poučení dle § 118a odst. 1 o. s. ř. činí v této věci včasným též dovolatelův návrh na provedení důkazu výpovědí svědka M. B.

Zbývá dodat, že oba soudy zatížily své rozhodování o nároku na ušlém zisku též vadou spočívající v

tom, že vyšly z toho (stejně jako dovolatel), že důkaz prohlášením M. B. byl proveden, ačkoliv tak ve skutečnosti neučinil (podle obsahu protokolů o jednání) ani soud prvního stupně, ani odvolací soud.

2) K náhradě nemajetkové újmy.

Také v případě tohoto nároku se Nejvyšší soud věcí zabýval především v rovině právního posouzení věci.

Podle ustanovení článku II zákona č. 160/2006 Sb., odpovědnost podle tohoto zákona za nemajetkovou újmu způsobenou nesprávným úředním postupem podle § 13 odst. 1, věty druhé a třetí, a § 22 odst. 1, věty druhé a třetí, zákona č. 82/1998 Sb., ve znění účinném ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona, se vztahuje také na nemajetkovou újmu vzniklou přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, pokud nebyl nárok na náhradu této újmy promlčen; v případě, že poškozený podal před nabytím účinnosti tohoto zákona k Evropskému soudu pro lidská práva z tohoto titulu v dané věci včasnou stížnost, o které tento soud dosud nevydal konečné rozhodnutí, dojde k promlčení nároku na náhradu nemajetkové újmy za 1 rok ode dne účinnosti tohoto zákona.

Odvolací soud dospěl k závěru, že na žalobcem uplatněný nárok na náhradu nemajetkové újmy není možné aplikovat zákon č. 82/1998 Sb. ve znění zákona č. 160/2006 Sb.

Tento závěr je správný. Jediné přechodné ustanovení k zákonu č. 160/2006 Sb., obsažené v jeho článku II, zakotvuje pravou zpětnou účinnost tohoto zákona jen vůči té nemajetkové újmě, která byla způsobena nesprávným úředním postupem spočívajícím v neučinění úkonu či v nevydání rozhodnutí ve stanovené či přiměřené lhůtě (k tomu srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 10. 2010, sp. zn. [30 Cdo 1337/2010](#)). Na daný případ tedy nebylo možno aplikovat § 31a zákona č. 82/1998 Sb. (ve znění zákona č. 160/2006 Sb.). Odvolací soud však na podkladě tohoto názoru uzavřel, že náhradu za nemajetkovou újmu, která měla žalobci vzniknout v důsledku rozhodnutí o vazbě, nelze přiznat vůbec. To odporuje názoru vyjádřenému v rozsudku velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 11. 5. 2011, sp. zn. [31 Cdo 3916/2008](#), uveřejněnému pod číslem 125/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

V tomto rozsudku (na jehož závěrech velký senát setrvává a na který v podrobnostech odkazuje) Nejvyšší soud vysvětlil, že právo na přiměřené zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou rozhodnutím o vazbě či trestu, které bylo vydáno před účinností zákona č. 160/2006 Sb., lze přiznat za dobu od 18. 3. 1992 přímou aplikací článku 5 odst. 5 Úmluvy. Závěry zde obsažené rozvedl Nejvyšší soud – zejména s ohledem na jejich časovou působnost – v rozsudku ze dne 11. 1. 2012, sp. zn. [30 Cdo 2357/2010](#), uveřejněném pod číslem 52/2012 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

Rozhodnutí o vzetí žalobce do vazby bylo vydáno dne 30. 5. 2000, tedy již za účinnosti zákona č. 82/1998 Sb. Z vazby byl žalobce propuštěn dne 28. 6. 2001 a obžaloby byl zproštěn dne 17. 5. 2006. Naplnění podmínek odpovědnosti státu za nemajetkovou újmu způsobenou žalobci je tak třeba posoudit podle zákona č. 82/1998 Sb. ve znění účinném před novelou provedenou zákonem č. 160/2006 Sb. (tj. ve znění účinném do 26. 4. 2006) a případné zadostiučinění přiznat přímou aplikací článku 5 odst. 5 Úmluvy.

V této souvislosti je nutno dále zkoumat opodstatněnost závěru odvolacího soudu, že uplatněný nárok je promlčen (když žalovaná namítla promlčení již v průběhu řízení před soudem prvního stupně).

Touto otázkou se Nejvyšší soud zabýval v rozsudku ze dne 21. 4. 2011, sp. zn. [30 Cdo 2371/2009](#), v němž zformuloval ohledně promlčení nároku shodný názor jako odvolací soud v napadeném rozhodnutí v této věci (posoudil důvodnost námitky promlčení vznesené žalovanou podle § 32 odst. 3,

věty první, zákona č. 82/1998 Sb. a dospěl k závěru, že šestiměsíční subjektivní promlčecí doba počala běžet v den následující po dni, kdy se poškozená dozvěděla o tom, že byl vydán zprošťující rozsudek).

Pro posouzení správnosti tohoto závěru je nicméně důležité stanovit, ke kterému okamžiku dochází ke vzniku nemajetkové újmy v souvislosti s vydáním nezákonného rozhodnutí o vzetí do vazby. Správná není úvaha, že pro posouzení žalobcových nároků podle zákona č. 82/1998 Sb., ve znění zákona č. 160/2006 Sb., z hlediska jeho časové působnosti, je rozhodující, kdy došlo k vydání zprošťujícího rozsudku v trestním řízení. Zprošťující trestní rozsudek, stejně jako usnesení o zastavení trestního stíhání, samy o sobě újmu poškozenému nepůsobí. Takový rozsudek nebo usnesení není skutečností, která zakládá nárok na náhradu nemajetkové újmy; existence příslušného rozhodnutí je pouze podmínkou přiznání nároku na náhradu nemajetkové újmy vzniklé vazbou nebo trestním stíháním (srov. § 9 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb.). Újma nemajetkové povahy vzniká v těchto případech již v souvislosti s vykonáním vazby.

Lze tedy shrnout, že názor obsažený v rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. [30 Cdo 2371/2009](#) (jenž počátek běhu promlčecí doby spojil s ustanoveními zákona č. 82/1998 Sb. ve znění zákona č. 160/2006 Sb. jen proto, že rozsudek, jímž byla poškozená osoba zproštěna obžaloby, byl vydán po 26. 4. 2006, ačkoliv vazba byla vykonána před uvedeným datem) neobstojí.

Velký senát shrnuje (odlišně od posledně zmíněného rozsudku uzavírá), že poškozenému v těchto případech vzniká nemajetková újma již v době, kdy je nezákonně omezena jeho osobní svoboda (zde vazbou).

V této věci tak tvrzená nemajetková újma mohla vzniknout pouze před účinností zákona č. 160/2006 Sb. Právní úpravu zákona č. 82/1998 Sb., účinnou až od 26. 4. 2006, tak nelze použít. Proto je vyloučeno i použití ustanovení § 32 odst. 3 zákona č. 82/1998 Sb., ve znění účinném od 26. 4. 2006, vztahující se k promlčení nároku na náhradu nemajetkové újmy.

Podle ustanovení § 26 zákona č. 82/1998 Sb. (ve znění účinném před 26. 4. 2006), pokud není stanoveno jinak, řídí se právní vztahy upravené v tomto zákoně občanským zákoníkem.

Dle ustanovení § 33 zákona č. 82/1998 Sb. (ve znění účinném před 26. 4. 2006) nárok na náhradu škody způsobené rozhodnutím o vazbě, trestu nebo ochranném opatření se promlčí za dva roky ode dne, kdy nabylo právní moci zprošťující rozhodnutí, rozhodnutí, jímž bylo trestní řízení zastaveno, zrušující rozhodnutí, rozhodnutí, jímž byla věc postoupena jinému orgánu, nebo rozhodnutí odsuzující k mírnějšímu trestu.

Škodou ve smyslu posledně uvedeného ustanovení se pro rozhodné období rozumí výhradně majetková újma (skutečná škoda a ušlý zisk); srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 8. 2010, sp. zn. [25 Cdo 2601/2010](#), uveřejněný pod číslem 48/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

Nenáleží zde naopak nemajetková újma (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 10. 2011, sp. zn. [30 Cdo 5180/2009](#)), a to vzhledem k odlišnému obsahu porovnávaných pojmů (srov. nález pléna Ústavního soudu sp. zn. [Pl. ÚS 16/04](#), vyhlášený pod č. 265/2005 Sb.).

Promlčení žalobcová nároku na náhradu nemajetkové újmy tak nelze posuzovat ani podle ustanovení § 33 zákona č. 82/1998 Sb. Zbývá tedy - v intencích § 26 zákona č. 82/1998 Sb. (ve znění účinném před 26. 4. 2006) - subsidiární použití občanského zákoníku.

Podle ustanovení § 101 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, pokud není v dalších ustanoveních uvedeno jinak, je promlčecí doba tříletá a běží ode dne, kdy právo mohlo být vykonáno poprvé.

Dle ustanovení § 106 odst. 1 obč. zák. právo na náhradu škody se promlčí za dva roky ode dne, kdy se poškozený dozví o škodě a o tom, kdo za ni odpovídá.

Uplatněné právo je právem majetkové povahy (srov. obdobně rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 12. 11. 2008, sp. zn. [31 Cdo 3161/2008](#), uveřejněný pod číslem 73/2009 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek), takže se nabízí především možnost posouzení jeho promlčení podle § 106 odst. 1 obč. zák.

Úspěšné uplatnění nároku je nicméně (podle § 9 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb. ve znění účinném před 26. 4. 2006) podmíněno zastavením trestního stíhání nebo tím, že poškozený byl zproštěn obžaloby. K tomu může dojít, a začasť také dochází, až po uplynutí subjektivní lhůty určené ustanovením § 106 odst. 1 obč. zák.; použití uvedeného ustanovení by tak mohlo vést k absurdnímu závěru, že nárok se promlčel dříve, než jej poškozený mohl uplatnit u soudu.

Zbývá tudíž jen užití obecného ustanovení o promlčení (§ 101 obč. zák.).

Zprošťující rozsudek nabyt vůči dovolateli právní moci nejdříve dne 17. 5. 2006, Právo na náhradu nemajetkové újmy mohlo být ve světle výše rozvedených závěrů poprvé uplatněno až po splnění podmínek § 9 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb. (ve znění účinném před 26. 4. 2006), tedy poté, co byl dovolatel zproštěn obžaloby. Promlčecí doba tak začala plynout až dnem následujícím po dni právní moci zprošťujícího rozsudku, tedy nejdříve dne 18. 5. 2006. S přihlédnutím k době podání žaloby (3. 3. 2008) tak námitka promlčení není opodstatněná.

Právní posouzení věci odvolacím soudem v rozsahu týkajícím se nároku na náhradu nemajetkové újmy neobstálo jak v posouzení možné existence nároku, tak co do posouzení jeho promlčení a dovolání je i potud důvodné.

Vzhledem k tomu, že dovolání je důvodné ohledně obou uplatněných nároků, Nejvyšší soud, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), napadené rozhodnutí zrušil, včetně závislých výroků o nákladech řízení (§ 242 odst. 2 písm. b/ o. s. ř.) a vrátil věc odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2 a 3 o. s. ř.).